

Nicolae VASILE

Retroroman (12)

Convenția Democratică venea la putere în anul 1996 cu un important capital de imagine acumulat mai ales în partea educată a populației, în urma a zeci de ani de frustrări din perioada comunistă, dar și în cei șase ani care au trecut de la revoluție. Aceștia considerau că inerția schimbării survenite este prea mare, iar lucruri cu adevărat noi nu prea se întâmplaseră până atunci. Președintele *Emil Constantinescu*, care provenea din Alianța Civică, o coaliție de mai multe ONG-uri foarte vizibile, se bucura de un mare sprijin public și făcuse apel în toată campania sa electorală la "*aportul celor 15.000 de specialiști*" care-l vor ajuta să ducă România spre democratizare și modernizare, menite să o compatibilizeze cu țările dezvoltate ale Europei de vest. Era momentul mult așteptat ca și cei din lumea cercetării să-și facă speranțe de mai bine.

Cum ne obișnuisem deja, încă din primul mandat al lui *Ion Iliescu*, logica președintelui cu cea a Parlamentului și cea a Guvernului nu totdeauna coincideau. Un factor agravant a fost și acela că voturile Convenției Democratice nu au fost suficiente pentru a forma o majoritate parlamentară și a fost necesară o coabitare cu Partidul Democrat, inițial condus de Petre Roman, ulterior de Traian Băsescu, care s-a dovedit a fi o nucă prea tare pentru inimoșii, dar uneori naivii, țărâniști și liberali reuniți temporar în coaliția de guvernare.

Ce reproșau contestatarii fostei guvernări în privința cercetării, dezvoltării și inovării și așteptau ca noua putere să rezolve:

- lipsa unei adevărate competiții în adjudecarea proiectelor de cercetare și inexistența unei infrastructuri specifice organizării de licitații;
- structuri de conducere din minister și institute numite arbitrar și nu prin competiție;
- ponderea mare a proiectelor din cercetarea aplicată în defavoarea celei fundamentale, corelată cu disproporția fondurilor alocate;
- ponderea prea mică a fondurilor alocate cercetării din domeniile umaniste;
- ponderea prea mică a fondurilor de cercetare alocate universităților.

Numirea lui *Bujor-Bogdan Teodoriu* (Dumnezeu să-l odihnească) la Ministerul Cercetării și Tehnologiei (a fost păstrat numele ministerului), părea că satisface dorințele celor care aveau așteptările enumerate mai sus, deși era unul dintre cei câțiva miniștri ai Partidului Democrat și se presupunea că nu prea va avea mult sprijin în guvernul condus de *Victor Ciorbea* (Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat). Dar nu a fost așa, noul ministru, "*revoluționarul*", cum îi spunea primul ministru, a făcut tot ce a dorit cu domeniul pe care-l conducea, doar că pentru a se ajunge la rezultatele scontate era necesară distrugerea unor structuri, dar și de construirea de altceva, ori el nu se pricepea decât la prima parte.

S-a terminat cu "liniștea" care se instaurase în sistem în timpul guvernării precedente!... Democrația spre care tindeam cu atâta entuziasm a început să-și arate "splendoarea". Urma o perioadă cu multe începuturi, ori asta nu se face niciodată cu unanimități. Taberele, care înainte lucrau cam ca într-o familie, se conturau tot mai evident, fiecare cu reprezentativitatea și interesele sale.

Ministerul avea *două capete*, unul format din noul ministru și cei câțiva membri ai "*cabinetului demnitarului*", pe care îi adusese cu el, iar al doilea era constituit din salariați, angajați de fosta conducere, inclusiv secretarul de stat *Florin Teodor Tănăsescu*. Acesta, după ce a fost nevoit să-și dea demisia de la ICPE în urma unei relații imposibile cu salariații, fusese „salvat” la minister de ministrul precedent. O parte voia să schimbe totul, cealaltă voia să păstreze totul. Salariații, cei puțini dar din poziții importante care obținuseră pozițiile prin concurs, nu puteau fi dați afară și trebuia găsită o cale de compromis. Era clar că negocierile de aderare la Uniunea Europeană nu puteau fi începute, pe *dosarul cercetare*, cu starea existentă la momentul respectiv.

Patronatul, condus de *Ion Stănciulescu*, ca președinte, avea în structură directorii institutelor, marea majoritate cu o bogată experiență de cercetare, dar și de management, iar prin intermediul acestora conținea și o bună parte din "*cei 15 000 de specialiști*" de la care noul regim politic aștepta sprijin. Dispunea, deci, de o forță de concepție fără de care nu se putea imagina elaborarea unui sistem de cercetare bazat pe programe și proiecte obținute prin licitații, așa cum era noul deziderat. Ca poziție administrativă, șeful patronatului simțea din greu rezultatul noului model de economie în care intrasem, institutul pe care-l conducea, cel din telecomunicații, fiind deja depopulat de cei mai buni specialiști, preluați de către marile firme din domeniu care intraseră pe piața românească și care puteau să-i plătească mult mai bine. El răspundea direct de relația cu partea guvernamentală (inclusiv Ministerul Cercetării și Tehnologiei) și cu Sindicatul. Pe relația patronală, reprezenta și confederația din care făceam parte în CES (Consiliul Economic și Social), cea mai înaltă structură națională din domeniul dialogului social.

Adjunctul său, *Nicolae Vasile*, răspundea direct de relația cu mediul de afaceri, cu infrastructura națională de asigurare a calității și cu presa. Pe aceste căi a ajuns până la poziția de prim-vicepreședinte al Camerei de Comerț și Industrie a României, președinte al Organismului Național de Standardizare (ASRO) și șef de filială în Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), poziții întărite și de faptul că era directorul general al unui institut, Institutul de Cercetări și Proiectări Electrotehnice (ICPE), are reușea, și-n acele perioade de criză, să-și păstreze o poziție puternică pe piață, în principal pe cea bazată pe colaborările internaționale și export de produse de înaltă tehnicitate.

Sindicatul, reprezentat de *Radu Minea*, provenit de la unul din institutele de la Măgurele, ca președinte al unei federații de sindicate din institute, era foarte bine poziționat în structura sindicală din România, reprezentând în Consiliul Economic și Social confederația la care era afiliat. Nucleul forte era constituit din sindicatele de pe Platforma Măgurele, o zonă cu puternice influențe în sistemul românesc de cercetare.

Ce uneau și ce despărțeau aceste trei centre de interese, care trebuia să colaboreze conform legii dialogului social, și ce rămânea pe dinafară nereprezentat?

- Toate trei considerau că sistemul de cercetare reprezentat de Ministerul Cercetării și Tehnologiei este constituit din institutele care se adresează pieței, care dezvoltă proiecte de cercetare ca răspuns al unei cereri concrete venite din mediul economic. Își întemeiau această concepție pe faptul că Academia Română era ordonator principal de credite și avea cota sa de finanțare directă din Bugetul de

Stat, iar universitățile erau subordonate Ministerului Învățământului, care avea cota sa proprie de buget. Deci, institutele și centrele de cercetare din aceste două zone nu trebuia să intre în zona celor finanțate din bugetul Ministerului Cercetării și Tehnologiei;

- Doar ministerul era răspunzător direct de îndeplinirea condițiilor de aderare la Uniunea Europeană, țintă politică agreată de toți, dar acesta nu le putea îndeplini fără cooperarea cu Patronatul, care avea forță de elaborare a programelor;

- Doar Patronatul era răspunzător de plata salariilor, dar acesta nu o putea face fără ca ministerul să facă legislația necesară desfășurării licitațiilor în timp util și fără ca Sindicatul să coopereze în negocierea contractului colectiv de muncă la nivel de ramură, prin stabilirea unor niveluri de salarii raționale care să poată fi acoperite;

- Niciuna dintre structuri nu avea experiența funcționării economiei de piață, din care trebuia, în viitor, să obțină comenzi. În nicio variantă de strategie nu era luată în considerație posibilitatea ca bugetul statului să acopere total necesitățile domeniului;

- Părțile nemulțumite proveneau din zona institutelor Academiei Române și universităților care presau pe toate căile pentru accesarea de proiecte finanțate și de la Ministerul Cercetării și Tehnologiei, în baza principiului nondiscriminării, deși acestea mai aveau și alte surse bugetare.

Prima mutare a făcut-o noul ministru prin numirea unei noi structuri, total diferită de cea anterioară, a *Colegiului Național de Cercetare*, fără să aibă niciun dialog cu Patronatul și Sindicatul. Aceasta era compusă numai din ONG-iști notorii, foarte vocali în acea perioadă, care se voia să reprezinte societatea în ansamblul său și cererea de cercetare a acesteia. Ideea era că necesitatea trebuie să vină de la piață și nu de la reprezentanții cercetătorilor care-și dădeau teme singuri (cum era în situația din perioada guvernării precedente). Acest colegiu trebuia să stabilească prioritățile noii politici a domeniului. Vorba ministrului era că cererea de cercetare trebuie să vină de la "*cârnățari și covrigari*" și nu de la cercetători!!!

Totul a mers bine până la faza în care noile programe, 14 la număr, trebuia să fie elaborate în detaliu, cu termene și atribuții, când nu a existat altă cale decât cea de a apela la Patronat, de fapt la fostele comisii ale fostului colegiu. Până a se ajunge acolo, însă, s-au întâmplat multe.

Noul ministru avea mari probleme cu modul de a se acomoda cu funcția, cu oamenii pe care-i găsisese în sistem, pe care-i trata total nepotrivit. Trecea prea ușor peste punctul de vedere al unora care își dedicaseră toată viața lor unui domeniu sensibil, pentru care au făcut multe sacrificii. Dacă un director de institut îi solicita o întrevedere în program la 3, 4 sau 5 noaptea, justificând că doar atunci avea timp. Aceasta se întâmpla și în cazul unor doamne directoare. Adunându-se mai multe astfel de situații exagerate, de care aflam la Patronat ca plângeri, la o Adunare Generală a acestuia, când ministrul a acceptat invitația noastră de participare, am luat cuvântul și i-am expus poziția mea privitoare la abuzurile pe care le face, care nu-i fac în niciun fel cinste. Evident că îmi asumam un risc, dar unul calculat. Institutele erau majoritatea organizate ca societăți comerciale cu capital majoritar de stat, acțiunile statului fiind administrate de Fondul

Proprietății de Stat, condus de un țărănist care era în relație proastă cu ministrul nostru și sunt convins că nu ar fi urmat luarea unor măsuri rele inițiate de acesta împotriva vreunui director. Iată și un avantaj al transformării institutelor în societăți comerciale!...

Când ministrul "revoluționar" a constatat că nu va putea realiza nimic fără colaborarea celor din institute și salariații ministerului, a ajuns la sentimente mai bune și mi-a solicitat, considerându-mă un fel de purtător de cuvânt al celor nemulțumiți, o intermediere cu fostul secretar de stat *Florin Teodor Tănăsescu*, de a reveni la minister în poziția pe care o părăsise din proprie inițiativă din cauza imposibilității de a coabita. Am acceptat provocarea, dar rămăsese să găsesc un moment oportun, care tocmai se apropia. Era vorba de *Sfântu' Nicolae* pe care eu îl sărbătoream mereu în institut și la care dl. Tănăsescu venea de obicei, având o relație bună cu dânsul. Mi se pare o politică nepotrivită, cea promovată în prezent, când se face atâta caz de faptul că unii șefi își serbează ziua la serviciu. Aceste evenimente se transformă în cele mai sincere și utile ședințe de lucru.

Veniseră invitații, începând cam pe la cinci după amiază, dar domnul ministru nu mai apărea. Spre nouă seara, pe o vreme căinoasă afară, mă sună portarul care-mi spunea că un individ ciudat vrea să intre în institut, zicând că vrea să vină la mine. I-am spus să îl întrebe cum îl cheamă, iar aceasta mi-a răspuns, după ceva timp, râzând, "*zice că e ministru!!!*". Mi-a venit și mie să râd și i-am spus să-l conducă până la biroul meu, să nu-l atace cumva câinii prin curte.

Chiar era ministrul!... Așa era el!... Așa se îmbrăca, așa umbla, așa se comporta. Din păcate, dl. Tănăsescu plecase la acea oră. Întâlnirea n-a mai avut loc, nici atunci și nici într-o altă dată. Nu mai rămăseseră acolo, alături de mine, decât soția mea, directorii adjuncți și liderul de sindicat. A urmat o discuție până dimineața, pe la ora 7, când ministrul a plecat, iar noi am rămas în continuare la serviciu. A fost una dintre cele mai interesante dezbateri la care am participat în viața mea. Domnul ministru era o persoană sclipitoare, păcat că nu se putea face înțeles și urmat de ceilalți. Provenea din zona cercetării economice, de la un institut al Academiei Române și avea o viziune atât de cercetător cât și de economist. Era conștient și de riscurile ca noul mecanism de finanțare, bazat pe programe și proiecte, să eșueze și cel mai mare dintre acestea se aștepta să apară din zona "gulerelor albe", din cauza lipsei de responsabilitate a evaluatorilor în faza de licitații și la avizarea rezultatelor, cumulată cu limitările cantitative și calitative ale funcționarilor guvernamentali însărcinați cu monitorizarea și controlul derulării proiectelor. Adică, se putea ajunge la cheltuirea banilor fără atingerea țințelor programelor, deși proiectele, aparent, și-au realizat obiectivele. Acest gen de abordare a administrării cercetării înseamnă democratizarea domeniului și, ca orice fel de sistem democratic, el poate fi real sau mimat. Realitățile viitoare aveau să-i confirme temerile.

Ulterior am avut o relație mai înțelegătoare cu dânsul și am căutat, cât am putut, să mediez relația acestuia imposibilă cu Sindicatul, care se derula într-un scandal continuu, deși ministrul și Radu Minea aveau poziții similare în multe dintre problemele esențiale. De exemplu, ambii erau radical împotriva academismului și universitarismului în cercetarea aplicată, care trebuia să dezvolte produse și tehnologii și nu articole. Ambii urau goana după titluri academice care de multe ori nu erau în concordanță cu nivelurile de competențe, obținerea de diplome de pus în vitrină fără rezultate practice. Din păcate, în ceea ce avea să vină, tratarea

necorespunzătoare a acestei probleme a condus la cele mai mari daune pentru cercetarea aplicativă din țara noastră.